

تعامل، اکسیژن مدرسه فردا

بررسی پیامدهای یادگیری تعاملی^۱ بر انگیزش، روحیه و رشد فردی دانش آموزان و معلمان

فائزه حسنی

آموزگار ابتدایی و دانشجوی کارشناسی ارشد تکنولوژی آموزشی

مقدمه

در عصر حاضر، تغییرات پرشتاب در ابعاد گوناگون زندگی بشر، به ویژه پیچیدگی‌های روزافزون در حوزه‌های اجتماعی، علمی و حرفه‌ای، نسل جدید را با چالش‌های نوظهور و رقابت جهانی مواجه کرده است. در چنین شرایطی، آموزش و پرورش دیگر صرفاً انتقال دانش نیست، بلکه ابزاری حیاتی برای تربیت نسل خلاق و توانمند به‌شمار می‌رود. تحولات علمی و پیشرفت فناوری باعث شده است انسان برای دستیابی به درجه‌های عالی رشد، از استعدادها و توانمندی‌های خود بهره ببرد. بنابراین، لازم است در تربیت و آموزش نسل نو رویکردهای جدیدی در نظر گرفته شوند تا بتوانند در فرایند یادگیری به صورت فعال و تفکرمحور عمل کنند (محسنی و همکاران، ۱۴۰۲). یادگیری تعاملی به عنوان یکی از پارادایم‌های نوین آموزشی، در تحول نظام‌های آموزشی معاصر نقشی محوری ایفا می‌کند. این رویکرد که بر مبنای تعامل فعال میان فراگیرندگان، محیط یادگیری و محتوای آموزشی استوار است، تأثیرات عمیق روان‌شناختی بر دانش‌آموزان می‌گذارد (Hmelo-Silver & Barrows, 2006: 21-39). پژوهش‌های گسترده در حوزه روان‌شناسی تربیتی نشان می‌دهند، این روش یادگیری نه تنها بر کیفیت یادگیری تأثیر می‌گذارد، بلکه بر انگیزه، خودکارآمدی و رشد شخصیت دانش‌آموزان پیامدهای مهمی دارد.

● انگیزه

یادگیری تعاملی از منظر نظریه خودتعیین‌گری دسی و رایان سه نیاز روان‌شناختی اساسی انسان را برآورده می‌کند:

نیاز به خودمختاری^۲: دانش‌آموزان در فرایند یادگیری آزادی عمل دارند و می‌توانند در انتخاب موضوع، روش انجام کار و نحوه ارائه نتیجه نقش فعال ایفا کنند. این امر بر حس مالکیت و تسلط بر یادگیری می‌افزاید.

نیاز به شایستگی^۳: موفقیت در فعالیت‌های گروهی و حل مسائل پیچیده بر احساس توانمندی و شایستگی در دانش‌آموزان می‌افزاید.

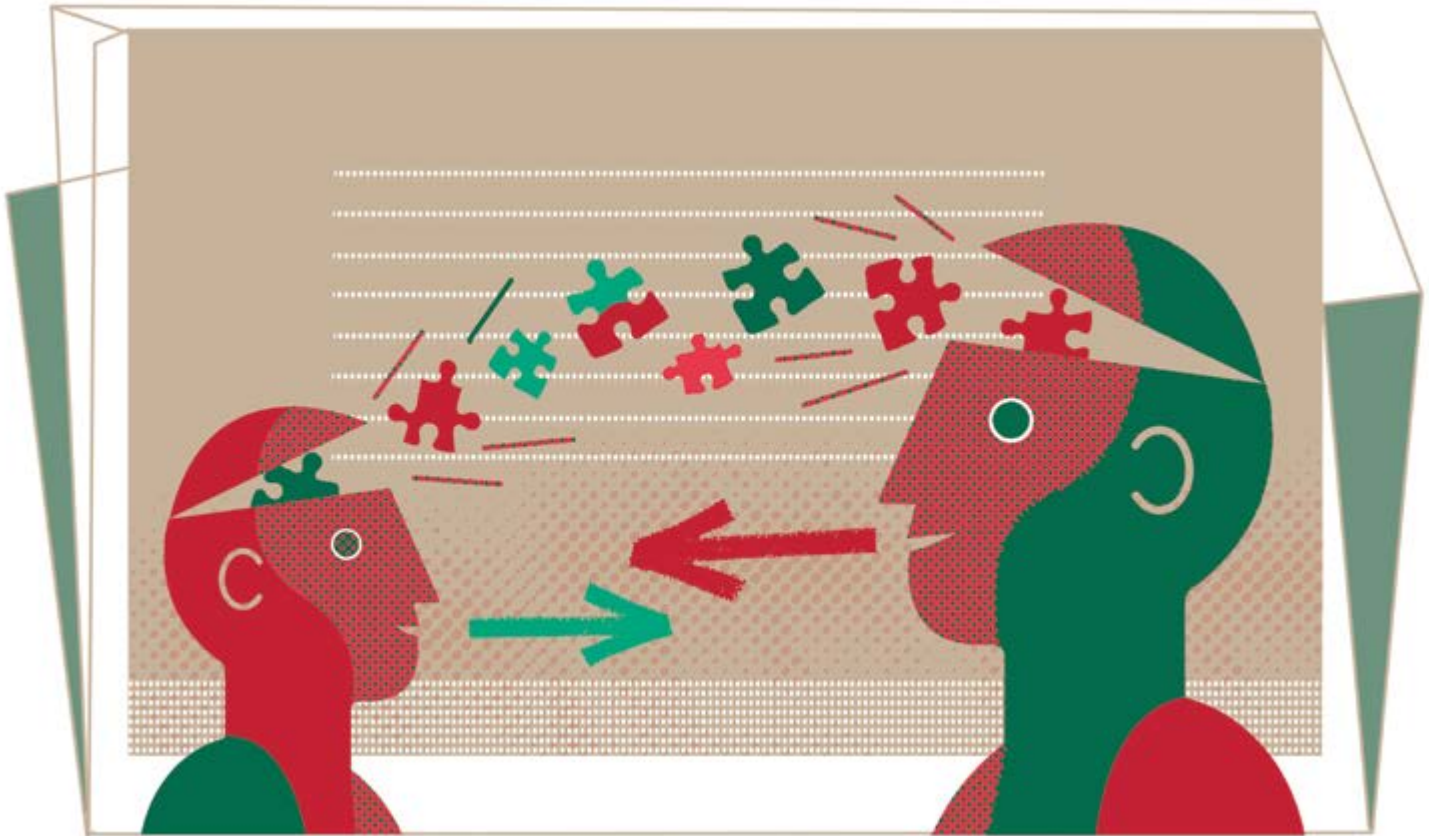
نیاز به ارتباط^۴: تعامل مستمر با هم‌سالان، حس تعلق به گروه و ارتباط اجتماعی را تقویت و در افزایش انگیزه یادگیری نقش مؤثری ایفا می‌کند.

علاوه بر این، یادگیری تعاملی در افزایش خودکارآمدی

پیامدهای روان‌شناختی یادگیری تعاملی بر دانش‌آموزان

● روحیه و نگرش

یادگیری تعاملی بر بهبود روحیه و نگرش دانش‌آموزان تأثیر بسزایی دارد. محیط‌های آموزشی تعاملی، با ایجاد حس تعلق و پذیرش، زمینه‌ای را فراهم می‌کنند که در آن اضطراب کاهش می‌یابد و اعتمادبه‌نفس دانش‌آموزان تقویت می‌شود (Slavin, 2014). مطالعات نشان داده‌اند، مشارکت در فعالیت‌های تعاملی، نگرش مثبت‌تری نسبت به مدرسه و فرایند یادگیری در دانش‌آموزان ایجاد می‌کند (Johnson & Johnson, 2009: 365-379). در این فضاها، مسئولیت یادگیری میان اعضای گروه تقسیم می‌شود و این شرایط به ایجاد احساس امنیت روانی، کاهش ترس از شکست و افزایش تمایل به خطرپذیری سالم در فرایند یادگیری می‌انجامد (Kagan, 1994).

دانش آموزان در فرایند یادگیری آزادی عمل دارند و می توانند در انتخاب موضوع، روش انجام کار و نحوه ارائه نتیجه نقش فعال ایفا کنند. این امر بر حس مالکیت و تسلط بر یادگیری می افزاید

دانش آموزان به تدریج خود را به عنوان یادگیرندگان فعال، مستقل و قابل اعتماد می بینند و هویت تحصیلی مثبت تری در آنان شکل می گیرد (Wenger, 1998).

پیامدهای روان شناختی یادگیری تعاملی بر معلمان

● روحیه و نگرش

در محیط های یادگیری تعاملی، نقش معلم از انتقال دهنده صرف دانش به تسهیلگر یادگیری تغییر می کند؛ تغییری که با افزایش رضایت شغلی همراه است (Hargreaves, 2000: 811-826). مشاهده مشارکت فعال دانش آموزان، پیشرفت آن ها و پویایی کلاس، روحیه معلمان را تقویت می کند و احساس معنا و اثربخشی بیشتری در نقش حرفه ای شان ایجاد می کند.

پژوهش ها نشان می دهند، معلمان فعال در برنامه های تعاملی، سطح بالاتری از خودکارآمدی شغلی را تجربه می کنند و در برابر فرسودگی شغلی مقاومت بیشتری دارند (Tschannen-Moran & Hoy, 2001: 783-805). این احساس توانمندی، نگرش مثبت تری نسبت به تدریس در آنان ایجاد می کند و موجب پایداری هیجانی در کار می شود.

تحصیلی^۵ نقش مهمی دارد. طبق نظریه بندورا^۶، این نوع یادگیری از طریق تجربه موفقیت، مشاهده موفقیت دیگران، دریافت حمایت اجتماعی و کاهش فشار عصبی، بر اعتماد دانش آموز به توانایی هایش می افزاید.

● رشد فردی

یادگیری تعاملی بستری مناسب برای رشد مهارت های فردی و اجتماعی دانش آموزان فراهم می کند. مشارکت فعال در این نوع یادگیری به تقویت چند مهارت منجر می شود:

مهارت های اجتماعی: شامل مهارت های ارتباطی (گوش دادن فعال، بیان مؤثر)، همکاری در گروه، توانایی رهبری (هدایت گروه، تصمیم گیری) و حل تعارض (مذاکره و یافتن راه حل های خلاق) (Johnson & John-son, 2009: 365-379).

تفکر انتقادی^۷: فضای گفت و گو و تبادل نظر در محیط های تعاملی، زمینه ساز رشد مهارت هایی چون تحلیل، ارزیابی و استدلال منطقی است (Halpern, 2014).

هوش هیجانی^۸: تعامل مستمر با دیگران، مؤلفه های هوش هیجانی از جمله خودآگاهی^۹، خودتنظیمی^{۱۰}، همدلی و برقراری ارتباطات مؤثر را تقویت می کند (Goleman, 1995).

هویت تحصیلی^{۱۱}: در محیط های یادگیری تعاملی،

پی‌نوشت‌ها

1. Interactive Learning
2. Autonomy
3. Competence
4. Relatedness
5. Academic Self-Efficacy
6. Bandura
7. Critical Thinking
8. Emotional Intelligence
9. Self-Awareness
10. Self-Regulation
11. Academic identity
12. Reflective Thinking
13. Professional Flexibility

منابع

۱. موسوی محسنی، مصطفی و رضایی میرقائد، آسیه و قلی‌پور، افسانه و آل‌حمود، مهسا (۱۴۰۲). تأثیر روش‌های تدریس تعاملی بر انگیزه و یادگیری دانش‌آموزان. *اولین کنفرانس بین‌المللی روان‌شناسی، علوم اجتماعی، علوم تربیتی و فلسفه با رویکرد توسعه فرهنگی*. بابل

<https://civilica.com/doc/2155792>.

2. Hmelo-Silver, C. E., & Barrows, H. S. (2006). Goals and strategies of a problem-based learning facilitator. *Interdisciplinary Journal of Problem-based Learning*, 1(1).
3. Slavin, R. E. (2014). *Cooperative Learning: Theory, Research, and Practice*. Boston: Pearson.
4. Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (2009). An educational psychology success story: Social interdependence theory and cooperative learning. *Educational Researcher*, 38(5).
5. Kagan, S. (1994). *Cooperative Learning*. San Clemente, CA: Resources for Teachers.
6. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227-268.
7. Halpern, D. F. (2014). *Thought and Knowledge: An Introduction to Critical Thinking*. New York: Psychology Press.
8. Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence*. New York: Bantam Books.
9. Wenger, E. (1998). *Communities of Practice: Learning, Meaning, and Identity*. Cambridge: Cambridge University Press.
10. Hargreaves, A. (2000). Mixed emotions: Teachers' perceptions of their interactions with students. *Teaching and Teacher Education*, 16(8).
11. Tschannen-Moran, M., & Hoy, A. W. (2001). Teacher efficacy: Capturing an elusive construct. *Teaching and Teacher Education*, 17(7).
12. Fullan, M. (2007). *The New Meaning of Educational Change*. New York: Teachers College Press.
13. Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The Exercise of Control*. New York: Freeman.
14. Costa, A. L., & Garmston, R. J. (2002). *Cognitive Coaching: A Foundation for Renaissance Schools*. Norwood, MA: Christopher-Gordon.
15. Schön, D. A. (1983). *The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action*. New York: Basic Books.
16. Darling-Hammond, L. (2000). How Teacher Education Matters. *Journal of Teacher Education*, 51(3).

● انگیزش

یادگیری تعاملی بر انگیزه حرفه‌ای معلمان می‌افزاید. آن‌ها با روش‌های نوین تدریس آشنا می‌شوند، فرصت تجربه و نوآوری پیدا می‌کنند و در فرایند یادگیری دانش‌آموزان نقش فعال‌تری ایفا می‌کنند (Fullan, 2007). این مشارکت عمیق‌تر با فرایند آموزش، اشتیاق و علاقه آن‌ها نسبت به حرفه معلمی را تقویت می‌کند. همچنین، موفقیت در اجرای فعالیت‌های تعاملی بر خودکارآمدی حرفه‌ای می‌افزاید. معلمان احساس می‌کنند قادرند به شیوه‌ای مؤثر به نیازهای متنوع دانش‌آموزان پاسخ دهند و بر فرایند یادگیری آن‌ها تأثیرگذار باشند (Bandura, 1997). این احساس اثربخشی، محرک مهمی برای تداوم و پویایی در حرفه معلمی است.

● رشد فردی

محیط‌های تعاملی بستر مناسبی برای رشد فردی و حرفه‌ای معلمان فراهم می‌کنند. در این محیط‌ها معلمان مهارت‌های مهمی را کسب و تقویت می‌کنند؛ مهارت‌هایی از جمله:

تسهیلگری: مانند پرسشگری مؤثر، هدایت بحث‌های گروهی، مدیریت مشارکت و ارائه بازخورد سازنده که فراتر از کلاس، در ارتباط‌های بین‌فردی نیز کاربرد دارند (Costa & Garmston, 2002).

تفکر تأملی: یادگیری تعاملی، معلمان را به بازاندیشی در عملکرد آموزشی‌شان وامی‌دارد و فرایند یادگیری آن‌ها را پویا و مستمر نگه می‌دارد (Schön, 1983).

انعطاف‌پذیری حرفه‌ای: معلمان می‌آموزند در مواجهه با موقعیت‌های پیش‌بینی‌نشده، خلاقانه و متناسب با نیازهای دانش‌آموزان عمل کنند. این مهارت به آن‌ها کمک می‌کند برنامه‌های درسی را با انعطاف بیشتری مدیریت کنند (Darling-Hammond, 200: 166-173).

جمع‌بندی

یادگیری تعاملی با تأثیر عمیق و گسترده خود بر ابعاد روان‌شناختی دانش‌آموزان، نه تنها فرایند یادگیری را بهبود می‌بخشد، بلکه زمینه‌ساز رشد شخصیتی، اجتماعی و هیجانی آن‌ها نیز می‌شود. تأثیرات این روش بر انگیزه درونی، خودکارآمدی، مهارت‌های اجتماعی، تفکر انتقادی و هوش هیجانی، اهمیت کاربرد آن در نظام‌های آموزشی نوین را نشان می‌دهد.

معلمان فعال در برنامه‌های تعاملی، سطح بالاتری از خودکارآمدی شغلی را تجربه می‌کنند و در برابر فرسودگی شغلی مقاومت بیشتری دارند